

1. Goede vragen stellen

zodat je elkaar én je leerlingen nog beter leert kennen

Het lijkt zo simpel, maar het is het niet. Niet zelden stellen we vragen (denken we) en blijkt dat we ondertussen onze mening spuien of ons oordeel vellen.

Cultuureducatie is niet mogelijk, als je geen goede vragen stelt. Dat is mijn stellige overtuiging. Waarom? Omdat cultuureducatie gaat over de persoonlijke ontwikkeling van de leerling. En die ontwikkeling kun je alleen maar stimuleren door aan te sluiten bij de leerling en deze door en door te kennen. En daar zijn vragen het ultieme instrument voor!

Er is al heel veel geschreven over het stellen van goede vragen, over dat je zogenaamd geen gesloten vragen mag stellen en wel open en nog veel meer. Maar wat is een vraag eigenlijk? De omschrijving van Elke Wiss uit haar boek Socrates op Sneakers bevalt me wel:

Een vraag is een uitnodiging. Een uitnodiging tot nadenken, uitleggen, aanscherpen, verdiepen, informatie verschaffen, onderzoeken, verbinden.

Een **goede** vraag is helder geformuleerd en wordt geboren uit een nieuwsgierige houding.

Een **goede** vraag blijft bij (het verhaal van) de ander.

Een **goede** vraag zet het denken in beweging.

Een **goede** vraag leidt tot verheldering, nieuwe inzichten of een nieuws perspectief voor de beantwoorder van de vraag.

Hiermee sluiten we ook een aantal dingen uit. Een vraag is niet: advies geven, hypothesen checken, invullen, een mening delen, een suggestie doen of al dat niet wat we vaak als een vraag verpakken maar *geen* vraag is. En zeker in het onderwijs, met onze leerlingen, maken we ons nog wel eens schuldig aan als-vraag-verpakte-meningen die geen vragen zijn.

Oefening:

Ga eens in gesprek met een collega of een leerling vanuit de gedachte: ik weet niet precies hoe het zit en jij weet het wel. En ik wil alles van jou leren! Extra uitdaging is als je dit doet over een onderwerp waarvan jijzelf nou precies wél vindt dat je er veel wat weet, cultuureducatie bijvoorbeeld 😊!

In deze oefening vind je je eigen gedachten, oordelen en meningen even helemaal níet interessant. Wat jij over een onderwerp denkt, vindt, weet: het doet er allemaal even niet toe. Bevraag de ander: Wat denkt hij hierover? Wat heeft zij precies ervaren? Luister goed naar de woorden die de ander gebruikt en herhaal ze precies zo in jouw vragen.

Bv. als een leerling zegt: “Ik vind het eng om te dansen.”, vraag dan niet “Waarom vind je het een beetje spannend?” Nee, eng is eng en niet een beetje spannend. Dus blijf bij die leerling met zijn of haar exacte woorden. Dan voelt hij of zij zich gehoord. En vraag net eens iets langer door dan je gewend bent, in plaats van onze natuurlijke neiging om gelijk met een oplossing te komen of te troosten.

Of als een collega zegt: “Die cultuureducatie, daar zorg jij toch gewoon voor?”, roep dan niet geïrriteerd “Waarom is hier nou nooit iemand bereid om te helpen?” (dat is namelijk geen vraag, maar een uitroep met een vraagteken erachter!) maar vraag bv. “Waar zorg ik dan precies gewoon voor?” en je zal merken dat er op zo’n ogenschijnlijke ‘domme’ vraag informatie komt die je nooit eerder gekregen hebt. Je krijgt een inkijkje in het denken van je collega. En met een beetje geluk zet je je collega zélf nog aan het denken ook!

Als je dit blijven vragen vaak genoeg oefent, met *goede* vragen zoals hierboven omschreven, merk je dat je vragen nooit ‘op’ zijn. En dat je je collega’s en leerlingen op nieuwe wijze leert kennen. **Houd dit vragen stellen in een gesprek eens 10 minuten vol! Lukt dat?** Tien minuten lijken kort, maar zijn heel lang om vragend vol te houden. Zijn je vragen ‘op’, dan ben je waarschijnlijk afgegleden naar ‘ik weet het zelf wel’ en ben je je nieuwsgierigheid in de ander verloren. Dus, lukt dat? Tien minuten écht nieuwsgierig zijn? Zonder oordeel?

Vraag van vandaag

(gewoon voor jezelf en je collega’s om op te kauwen)

Wat is het belang van nieuwsgierigheid en oordeelloosheid in cultuuronderwijs?

2. Je denken opschudden en verfrissen

zodat je met nieuwe blik naar de wereld én uiteraard cultuureducatie kijkt

Wij hebben allemaal een beeld over wat cultuureducatie is of zou moeten zijn. Dat is ook logisch, het is namelijk een vak waar leerdoelen aan gekoppeld zijn. Maar daardoor hebben we ook redelijk vaste beelden over wat er precies zou moeten gebeuren in de les. En misschien wel over wat een goede of slechte les is. En dat is nou jammer, want een frisse blik kan heel veel moois opleveren!

Ik heb een goede hekel aan de te vroege hoe-vraag. Die stimuleert de frisse blik niet, maar is alleen maar bezig met 'Hoe moet het?' in plaats van 'Wat vind ik belangrijk op dit moment?' of 'Waarom doe ik dit eigenlijk met deze leerlingen?' De hoe-vraag wordt veel te snel gesteld! Je moet pas aan een hoe-vraag beginnen, als je zeker weet dat je de wat-en-waarom-vragen achter je gelaten hebt.

Kijk maar naar onderstaande vragen. Dat zijn allemaal hoe-vragen, zoals:

- Hoe krijg je je team mee zolang cultuuronderwijs geen onderdeel is van het curriculum?
- Hoe kun je creativiteit in je onderwijs inbedden?
- Hoe kun je een culturele activiteit laten beklijven en verdiepen bij je leerlingen in je klas?
- Hoe kun je als school de relatie met culturele instellingen verduurzamen, onder meer voor leerlingen en hun ouders?

Het kenmerk van een hoe-vraag is, dat je alle woorden die daarna komen niet meer kritisch bekijkt. Zie bv. de eerste vraag. Het is niet meer de vraag óf je het hele team mee moet krijgen in cultuuronderwijs maar alleen hóe. Terwijl op jouw school cultuuronderwijs misschien wel gebaat is bij een paar specialisten, waardoor niet het hele team 'mee' hoeft. Bovendien, wat is 'meekrijgen' precies? Wat versta je daaronder? Is dat dat iedereen de specialisten steunt of zelf lesgeeft? Dat maakt nogal wat uit! Kortom, je ziet dat als je even naar zo'n vraag kijkt, er nog een heleboel op af te dingen valt.

Is een vraag, zoals die daar staat, nu wel precies de vraag waar het om draait? Door je vragen te veranderen in andere vragen, kun je enorm je denken opschudden en verfrissen en komen er vaak heel veel mooie nieuwe inzichten! Het werkt heel bevrijdend! Daar gaat de volgende oefening over.

Oefening:

Schrijf een hoe-vraag op die je bezig houdt met betrekking tot cultuureducatie. Het kan een van de vragen zijn die ik als voorbeeld heb opgeschreven, maar natuurlijk ook iets heel anders.

Omdat je een hoe-vraag hebt opgeschreven, vind je waarschijnlijk dat wat je achter de hoe-vraag staat, heel belangrijk. Je stelt het niet ter discussie. *Bv. als je hebt opgeschreven: 'Hoe leer ik de ouders het belang van naar het theater gaan?', dan wil je dat ouders leren wat het belang is van naar het theater gaan is (dat is mijn overtuiging die blijkt uit mijn vraag).* Schrijf jouw overtuiging op die blijkt uit jouw vraag.

Stel jezelf vervolgens de vraag: Is dit wel absoluut waar? Beantwoord die vraag met: Ja, dat is absoluut waar want: *Bv. als je naar mijn vraag hierboven kijkt, zou ik kunnen zeggen: Ja, dat is absoluut waar, want als ouders betrokken zijn bij cultuureducatie, dan hebben de leerlingen er ook meer lol in en zonder lol kun je niet leren.* Wat zou jij opschrijven op basis van jouw vraag? Ja, dat is absoluut waar want...

Welke aannames heb jij over de werkelijkheid? Nu wordt het moeilijk én leuk!! Ga kritisch met jezelf in gesprek over wat jij blijkbaar vindt van de wereld: welke vooronderstellingen en aannames blijken uit je antwoord? *Bv. uit mijn antwoord hierboven blijkt dat: 1. Ik denk dat je zonder lol niet kunt leren 2. Dat betrokken ouders voor meer lol zorgen bij leerlingen.* Wat blijkt jij te denken op basis van jouw antwoord? P.s. dit kan best lastig zijn, dus je kunt dit ook samen met een collega doen!

De frisse blik! Zou het ook anders kunnen zijn? Kijk naar je aannames en vooronderstellingen en probeer argumenten te bedenken, waardoor dit toch minder absoluut waar is dan het in eerste instantie leek. *Bv. ik zou over mijn antwoorden kunnen zeggen dat 1. Ik nooit lol had in*

wiskunde en het toch onder de knie heb gekregen, dus dat leren zonder lol blijktbaar ook kan. En dat 2. Betrokken ouders niet per se een positieve invloed hebben op hun kinderen, maar ook voor stress kunnen zorgen omdat ze misschien heel bemoeizuchtig zijn. Ook bij jouw overtuigingen zijn tegenargumenten te verzinnen! Probeer maar! Het gaat er niet om dat wat je eerder zei 'onzin' is, maar jezelf uitnodigt tot een andere, nieuwe, frisse blik.

Welke speelruimte geven de frisse blikken die je hierboven geformuleerd hebt? Welke inzichten heb jij hierdoor opgedaan? Is je hoe-vraag nog van belang? Of heb je meer ruimte gekregen, een andere kijk op de zaak? *Bv. ik begon met de vraag 'Hoe leer ik de ouders het belang van naar het theater gaan?' en de frisse blikken hebben mij opgeleverd dat ik ouders niet meer per se het belang van theater wil leren. Door mijn frisse blikken begreep ik dat ik vooral ouders wil vragen op positieve wijze (dus niet vanuit controle of bemoeizucht) met hun kinderen over hun theaterervaring te praten. Dat is genoeg. Of ze het theater nu van belang vinden of niet.* Wat heeft dit jou opgeleverd over jouw vraag?

Dit is helemaal geen makkelijke oefening, maar kan heel bevrijdend werken, zoals ik al aan het begin schreef. Het is fijn om dit met collega's samen te doen, zodat jullie elkaar kunnen helpen nieuwe frisse blikken te vinden!

Vraag van vandaag

(gewoon voor jezelf en je collega's om op te kauwen)

Wanneer is cultuuronderwijs écht geslaagd?

Let op: er is dus een verschil tussen geslaagd en écht geslaagd. Of voor jou niet?

3. Je eigen wijsheid inzetten

zodat je nog sterker en authentieker met je collega's en leerlingen kunt werken

De meeste mensen, ook jij waarschijnlijk 😊, zijn veel wijzer dan dat ze vaak van zichzelf denken. Door al je levenservaring, door je contact met andere mensen, heb je veel over de wereld geleerd. Maar we zijn ons lang niet altijd van die wijsheid bewust, vaak sluimert die wat onder de oppervlakte. Een mooie manier om die weer boven water te krijgen, is om na te gaan wat je van je leermeesters geleerd hebt. Van opa tot moeder, van leerling tot leidinggevende, van vriend tot minister.

Alleen als je je eigen wijsheid kent en eert, ben je een inspirator voor jezelf en anderen. Als je je eigen wijsheid, je eigen levenslessen weer helder voor ogen hebt, kun je ook die wijsheid weer doorgeven aan je leerlingen! Gewoon in jouw manier van doen, of door er een thema van te maken in een van je cultuurlessen. Het is ook fantastisch om dit als team te doen. Het versterkt jullie onderlinge band én je leert van elkaar.

Oefening:

Ga na wie hebben bijdragen aan jouw geestelijke vorming en wat elk van hen je heeft geleerd. Richt je op de mensen met wie je daadwerkelijk bent opgetrokken (familie, vrienden, docenten) of die een aanwijsbare invloed op je hebben gehad (schrijvers, politici, topsporters). Concentreer je op de positieve lessen, niet op de negatieve voorbeelden. Neem rustig de tijd, laat beelden bij je opkomen van typerende handelingen of uitspraken. Beschrijf per persoon de les die je hebt geleerd. *V.b.: van mijn moeder: doorzettingsvermogen, ook als je ziek bent. Van mijn directeur: groepsbelang plaatsen boven eigen belang, juist in moeilijke tijden.*

Kom in een groepje collega's bij elkaar. Ieder noemt de rol van één leermeester, geeft een bondige omschrijving van de levensles en schetst een typerende situatie of handeling die de les onderstreept. *B.v. ik heb van mijn directeur geleerd om groepsbelang te plaatsen boven eigen belang, toen de organisatie officieel te klein was na een reorganisatie voor een OR (ondernemingsraad) en hij toch een OR behield om zijn macht niet te groot te maken.*

Bevraag elkaar aan de hand van de vraag: “Wat uit deze levensles is nu van belang voor de manier waarop wij met elkaar willen vormgeven aan cultuuronderwijs?” Dat kan zijn dat je iets precies hetzelfde wilt doen als je leermeester ooit deed, of dat het meer om een inzicht gaat dat je inspireert en richting geeft, maar nog een vertaalslag nodig heeft naar de praktijk van het cultuuronderwijs.

Afhankelijk van hoeveel tijd jullie met elkaar hebben gepland, kun je meer of mindere levenslessen bespreken. Dat is aan jullie!

Vraag van vandaag

(gewoon voor jezelf en je collega's om op te kauwen)

Wanneer wordt cultuuronderwijs
een waardevolle
levensles?